

BÜTÇE AÇIKLARI, FİNANSMANI VE SONUÇLARI (Gelişmiş Ülkeler Yönünden Bir Değerlendirme)

Kâmil TÜĞEN(*)

ÖZET

Bütçe açıkları ve finansmanı kamu maliyesinin önemli konularından birini oluşturmaktadır. Bu konuda klasik maliyeciler bütçede denklik ilkesi üzerinde önemle durdukları halde modern maliyeciler önceliği ekonomide dengeye vermektedirler. Son yıllarda gelişmiş ülkelerde ortaya çıkan durum, modern maliyecilerin görüşünü desteklemektedir. Söz konusu ülkelerde ekonomik istikrarın sağlanmasıyla beraber bütçe açıklarının önemi de azalmaktadır.

Bu çerçeve içinde makalede bütçe açıkları, finansmani ve sonuçları konusu, gelişmiş ülkelerle ilgili bazı değerlendirmelerle birlikte çeşitli yönlerden incelenmeye çalışılmaktadır.

I.GİRİŞ

Bütçe açıkları uzun bir süredir, özellikle 1980'li yıllarda, kamu maliyesinin önemli bir konusu durumundadır. Bütçe açıklarının gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerde genelde kronik bir hale gelmesi ve bu sürecin enflasyonla birlikte varolması konunun önemini artırmaktadır. Bütçe açıkları ve finansman şekli, enflasyonun kaynaklarından birini oluşturabildiği gibi bizzat enflasyonda bütçe açıklarına zemin hazırlayabilmektedir.

Bu makalede önce bütçe açığı, bütçede denklik ilkesi ve açıkların finansmani konusunda bazı açıklamalar yapıldıktan sonra, gelişmiş ülkelerde bütçe açıklarının gelişimi, finansmani ve sonuçları üzerinde durulacaktır.

(*) Yrd. Doç. Dr, D.E.Ü.I.I.B.F. Maliye Bölümü

II. BÜTÇE AÇIĞI VE BÜTÇEDE DENKLİK İLKESİ

Bütçe açığı, bütçenin gider kısmının gelir kısmından fazla olmasını ifade eder. Diğer bir söyleyişle bütçe açığı; bütçe hazırlanırken öngörülen masrafların, normal gelirlerle karşılaşmamasından doğmaktadır (Sönmez, 1977:18). Bütçe hazırlanırken, bütçenin gider ve gelir kısımları arasında, bilhassa öngörülen borçlanma gelirleri yoluyla normal gelirleri giderlere uygun bir büyülükle getirecek şekilde bir denklik kurulmaktadır. Bütçenin gelir ve giderlerinin denk olması, bütçenin özünde ve yapısında olan bir ilkedir (Coşkun, 1986:43). Fakat görünüşteki bu denklik uygulama döneminde çeşitli nedenlerle oldukça bozulabilmektedir. Bu nedenler; olağanüstü olaylar (doğal afet, savaş durumu v.b.), ekonomik konjonktür, hükümetin izlediği ekonomik politikadaki değişimeler, idari nedenler şeklinde ortaya konulabilir.

Bütçenin başlangıçtaki dengesinin uygulama dönemi sonunda da korunabilmesi, yapılan tahminin isabet derecesini ve bütçe hazırlama teknığının başarısını gösterir. Çünkü bütçedeki gelir ve gider rakamları tahmini değerler olmakta, uygulama döneminde ortaya çıkabilecek değişimelere göre (ek ödenek alınması, gelir tahsilatındaki yetersizlik v.b.) gelir ve gider dengesini korumak güçleşebilmekte ve bütçe açık vermektedir.

Geçmişte bütçe açıkları, kötü bir finansal yönetimi gösteren sansüre tabi olaylar olarak kabul edilmekteydi ve ana kural, bütçenin dengede olmasıydı. Bugün de, pek çok ülkede söz konusu denge bütçe yapmada ağırlık noktasını oluşturmaktadır. Nitekim, özellikle Japonya, Endonezya ve Filipinler'de bütçenin dengede olması anayasal bir zorunluluktur (Premchand, 1984: 99).

Cathelineau'ya göre, geleneksel olarak kamu maliyesi alanında bütçede denklik ilkesi iki grup nedenden dolayı ön plâna çıkmıştır:

1- Ekonomik Nedenler: Klasik maliyeciler devlet maliyesine, özel maliyenin yönetimine uygulanabilir ilkeleri yerleştirmek istiyorlardı. Bu ilkelerde göre, harcamaların gelirleri aşması mümkün değildir.

2- Politik Nedenler: Bütçenin politik yönü bulunan bir kanun olarak mümkün olduğu ölçüde parlamenter kontrolun gereklerini yerine getirmesi esastır. 19. yüzyıldaki ve 20. yüzyıl başındaki muhafazakâr meclisler için devletin mali yapısının sağlıklı olması, harcamaların yıllık bir periyodla sınırlı olduğu, tamamen denk bir bütçe ile eşanlamlıdır (Cathelineau, 1975: 84). Ancak, Birinci Dünya Savaşı ile birlikte kamu harcamalarının çeşitlendiği, genişlediği, ve bütçe açıklarının önem taşımaya başladığı yeni bir dönem açılmıştır. İkinci Dünya Savaşı sıralarında ve savaş sonrası

dönemde de, devlet müdahalesinin artması ve mali kavramlarda ortaya çıkan değişimeler, klasiklerin bütçede denklik ilkesinin yoğun bir şekilde tartışılmamasını beraberinde getirmiştir. Sonuçta, modern maliyecilerin de etkisiyle "bütçede denklik" yerine "ekonomide denklik" daha fazla önem kazanmıştır. Gerçekten günümüzdeki uygulamalara baktığımızda hükümetlerin bütçe hazırlık çalışmalarında önce ekonomideki makro büyüklükleri belirledikleri, genel ekonomik dengeyi oluşturdukları ve bu çerçevede bütçe büyüklüklerini ve dengesini araştırdıkları görülmektedir.

Bu açıklamalardan sonra bütçe açıklarının nasıl finanse edildiği üzerinde durmak yararlı olacaktır.

III. BÜTÇE AÇIKLARININ FİNANSMANI

Bütçe açıklarının finansmanı konusunda çeşitli yollar bulunmaktadır. Bunlar; bütçe ihtiyatları, vergiler, borçlanma ve para emisyonu olarak sıralanabilir.

Bütçe ihtiyatları açıkların finansmanında kullanılabilir. Fakat bu imkândan yararlanabilmek için bütçenin önceki yıllarda fazlalık vermesi, bazı ihtiyatlara sahip olması gereklidir. Günümüz şartlarında bu yolla açıkların kapatılması oldukça güç görülmektedir. Zira bütçe açıkları en azından yirmi yıldır gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerin içiçe oldukları bir sorun durumundadır.

Bütçe açıklarının finansmanında vergilerden de yararlanmak mümkündür. Ancak bunun için başlangıçta öngörülen vergi gelirlerinde daha fazla bir artış sağlamak amacıyla vergi kanunlarında yasal düzenlemelere ihtiyaç duyulabilir. Gerek bu düzenlemelerin zaman alıcı olması gerekse ekonominin içinde bulunduğu koşullar açıkların bütçe uygulama dönemi içinde vergilerle finansmanına bazu sınırlar getirebilir. O nedenle, devlet, vergiyi ağırlaştırmak istemediği zaman açıkların finansmanında geriye boçlanma ya da emisyona başvurma yolları kalmaktadır (Baslé, 1985: 77).

O halde, bütçe açıklarının asıl finansman araçlarını borçlanma ya da para emisyonu oluşturmaktadır. Esasen bütçe açıklarının finansmanında para emisyonu yoluna başvurulması da hazinenin merkez bankasından borçlanması anlamına geldiğinden, bütçe açıklarının temel finansman yolunun kamu borçlanması olduğu söylenebilir.

Bütçe açıklarının borçlanma ile finansmanında ise, merkez bankası, bankalar, sosyal güvenlik kurumları, özel kişi ya da kuruluşlar ve dış finansman önemli bir yere sahiptir.

Hükümet bütçe açığını, merkez bankası avanslarına ve hazine bonolarına başvurarak finanse edebilir. Bütçe uygulama dönemi içinde ortaya çıkan mevsimlik ve geçici gider-gelir dengesizliğini gidermede bu araçlardan geniş ölçüde yararlanılır. Merkez bankası bunun dışında bankalar vasıtasyyla kendisine sunulan kamu borçlanma araçlarını belirli koşullara göre reeskonta tabi tutar. Merkez bankasının bütçe dengesi konusunda hazineye sağladığı bu destek, ekonomideki para miktarının genişlemesine ve emisyon mekanizmasının harekete geçirilmesine neden olabilir. Para emisyonunun ölçülu yapılmaması ise ekonomik ve mali dengeyi bozucu etkiler yapar.

Bütçe açığının bankalar yoluyla finansmanının etkisi ise, bu amaçla çıkarılan bono ve tahvillerin banka portföyü içinde büyümeye ya da bu portföy içinde diğer aktifleri ikâme etmesine göre değişmektedir. Bu yolla para çarpanı da harekete geçirilebilmektedir.

Sosyal devlet anlayışındaki ve sosyal güvenlik hizmetlerindeki gelişmelere bağlı olarak sosyal güvenlik kurumları mali yönden güçlenmekte, önemli büyüklükte fonlara sahip olmaktadır. Çok defa, bu fonların bir kısmının devlet bono ve tahvilleri alımı için kullanılması yasal bir zorunluluktur. Böylece, bir yandan bu fonlar faiz geliri elde edilerek nemalandırılırken diğer yandan da, bütçe açığının finansmanında parasal genişlemeye yol açmayan bir kaynaktan yaralanılmaktadır.

Özel kişi ya da kuruluşlara devlet bono ve tahvillerinin satışı, bankalar sisteminden yapılan boçlanmasığa göre farklı etkilere sahiptir. Özel kişi ya da kuruluşlar nezdinde yeni bono ve tahvillerin plasmanı mali piyasada uygulanan faiz oranlarının yükselmesi üzerinde baskı oluşturabilir. Ancak, merkez bankasının faiz oranları konusunda izleyeceği politika ve bankalara likidite kazandırması bu baskıyı hafifletebilir.

Bütçe açığının dış kaynaklardan finansmanı da mümkündür. Bu durumda, dış finansman, ülkeye döviz girişine ve ekonomideki para hacminin genişlemesine yol açacaktır. Ayrıca, dış finansmanın, kamu borçlanmasının artışından ileri gelen iç faiz oranlarının yükselişini sınırlama etkisine sahip olacağını belirtebiliriz.

Hükümet bütçe açığının finansmanında yukarıda belirtilen araçlar içinde en uygun bileşimi sağlayacak şekilde hareket etmelidir. Bütçe açıklarının finansmanında yaygın olarak kullanılan borçlanmanın ve para emisyonunun para ve mal piyasalarındaki sonuçları teorik olarak aşağıda incelenmektedir.

IV. BÜTÇE AÇIKLARININ FİNANSMANI VE SONUÇLARI NA IS-LM EĞRİLERİYLE TEORİK BİR YAKLAŞIM

Bütçe açıklarının finansmanı ve sonuçları bazı analizlerde IS-LM eğrileriyle teorik olarak ele alınmaktadır. Bilindiği gibi, IS-LM eğrileri ya da modeli, bir ekonomide temel parametre ve büyüklükler (tüketim eğilimi, yatırımların faiz oranlarına duyarlılığı, likidite tercihi ile faiz oranları arasındaki ilişki, kamu harcamaları, emisyon v.b.) veri iken para ve mal piyasalarında denge koşullarını araştırmaktadır.

Böyle bir modelde, bütçe açıklarının finansmanında başvurulacak araçların sonuçlarının birbirinden farklı olduğu şu şekilde ortaya konmaktadır:

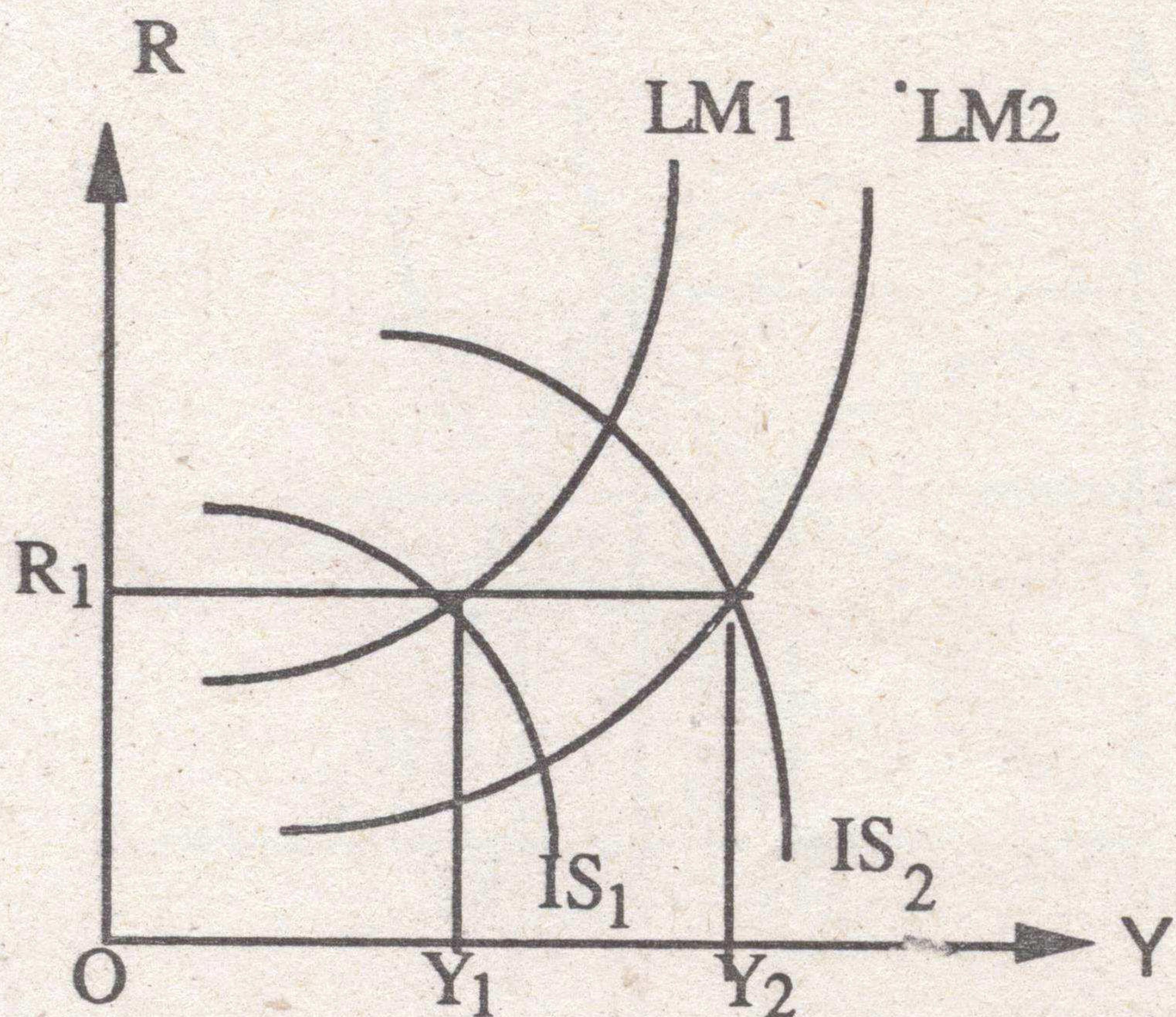
Bütçe açıklarının merkez bankasından para emisyonu yoluyla finansmanı, ekonomide faiz oranlarını yükseltmeyeceği, özel yatırım harcamalarını azaltmayacağı ve kamu harcamaları çarpanının tam işlemesini sağlayacağı için ekonomide genişletici etkiler yapacak, denge milli gelir düzeyi yükselecektir. Eğer ekonomi tam istihdamda veya ona yakın bir istihdam düzeyinde ise, ya da tam istihdam altında bulunulmakla birlikte sermaye stokunun yetersizliği ve döviz darboğazı gibi nedenlerle toplam arz inelastik bir yapı taşımakta ise, söz konusu genişletici etki reel olmaktan çok nominal anlamda işleyecek ve enflasyonist yönü ağır basabilecektir. Eksik istihdam durumunda ise, yukarıdaki arz tıkanıklıklarının bulunması koşuluyla, emisyon artışıyla finanse edilen bütçe açıkları reel gelir ve istihdamı artırıcı bir rol oynayacaktır. Bütçe açıklarının merkez bankası dışı kaynaklardan ve özellikle banka olmayan sektörden (halktan) borçlanmaya başvurularak finansmanında ise bu durum, faiz oranlarının yükselmesine ve özel yatırımların daralmasına yol açabilecektir. Crowding-out etkisi olarak bilinen bu etki, ekonomideki genişletici etkinin sınırlı kalmasına neden olacaktır.

IS-LM eğrileri yardımıyla çeşitli politika araçlarının (para ve maliye politikası) etkinliği Klasik-monetarist ve Keynezyen görüşler çerçevesinde tartışılabilirmektedir. Biz burada böyle bir ayrimi fazla dikkate almadan konuyu genel hatlarıyla ele almaya çalışacağız.

Burada yapılacak teorik analizde, politik sorumluların özgürce, kamu harcamalarını ve vergileri artırabilecekleri ya da azaltabilecekleri varsayılmaktadır. Bütçenin denk bağlanması durumunda harcamalardaki ek bir artış bütçe açığını sonuçlandırmakta, bu açık ya para emisyonu ya da borçlanma ile finanse edilmektedir.

Aşağıdaki şekilde ekonomi başlangıçta, R_1 (faiz oranı) ve Y_1 (mili gelir düzeyi)'de dengededir. Bu denge noktasında bütçe açığının -O- olduğunu varsayalım.

ŞEKİL-1

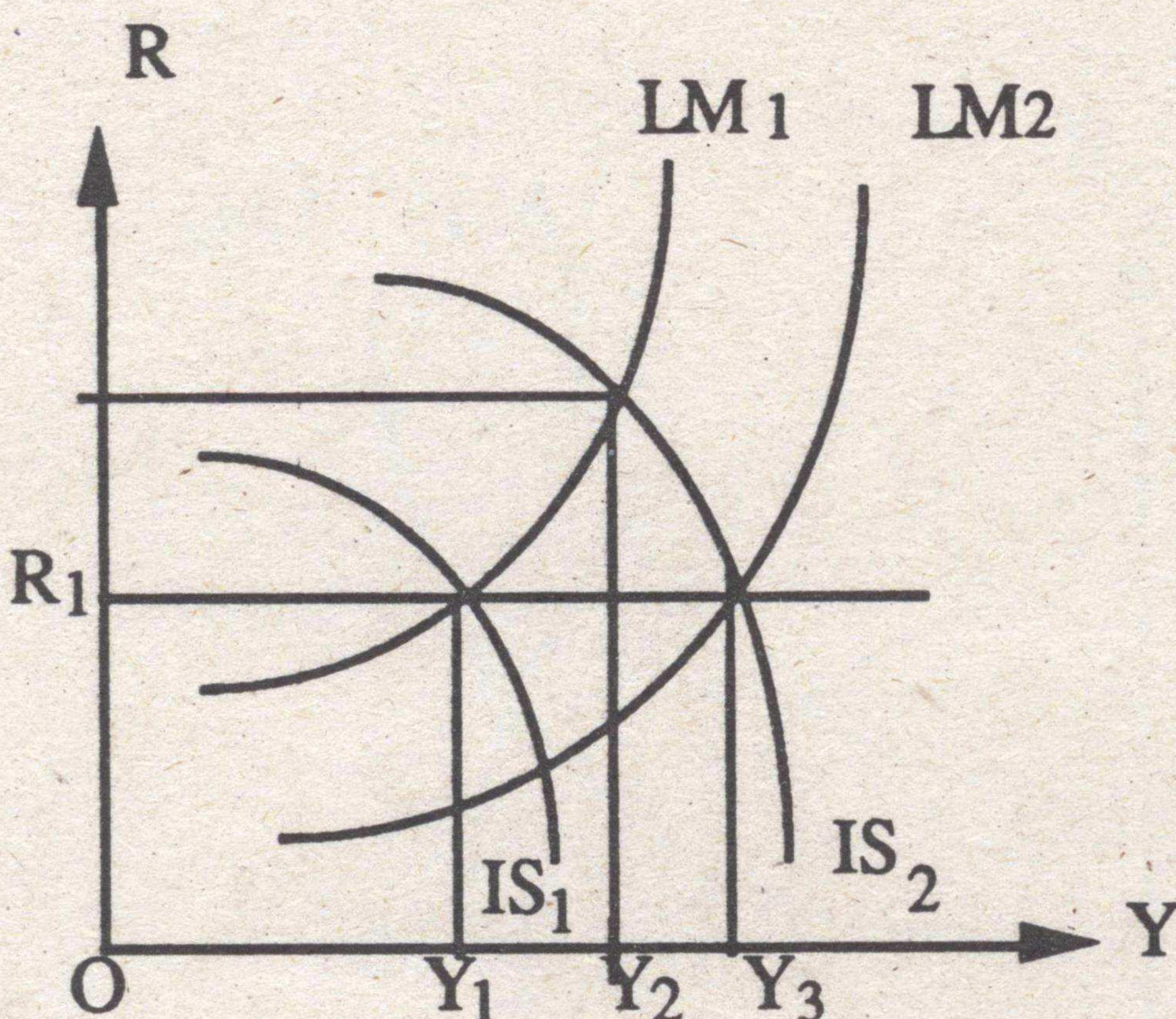
Bu durumda hükümet kamu harcamalarını artırırsa IS eğrisi IS_1 'den IS_2 'ye kayar. Eğer hükümet bu açığın tümünü "para emisyonu" ile finanse ederse LM eğrisi sağa doğru kayarak LM_1 'den LM_2 'ye gelir. Böylece, R_1 denge faiz oranı aynı kalırken kamu harcamaları çarpanının tam işlemesiyle denge milli gelir düzeyi Y_2 'ye kayacaktır. Ancak bu süreç ortaya çıkabilecek iki gelişmeye göre yavaşlayıp ekonomi yeni bir denge noktasına gelebilir:

- 1) Talebin artması, fiyatları yükselterek paranın reel değerini düşürür ve LM eğrisinin sağa kayması frenlenir.
- 2) Talep artışı, üretim artışına yol açarsa bu durum vergi gelirlerini artırır ve bütçe açığının azalmasına neden olur. Sonuçta ekonomi fiyat yükselişlerinin olmadığı, bütçe açığının azaldığı ve Y_2 'den daha düşük bir milli gelir düzeyini temsil eden yeni bir denge durumuna ulaşabilir.

Bütçe açığının "borçlanmaya" başvurularak finanse edilmesi halinde ise şu gibi gelişmeler söz konusu olacaktır: Halktan borçlanma yoluyla finanse edilen bütçe açığı durumunda, LM eğrisi pek fazla etkilenmezken IS eğrisinin sağa kayması, faiz oranlarını yükseltici bir etki doğuracaktır. Gelir düzeyi de bir önceki duruma göre daha az olmakla birlikte artabilecektir.

Bu çerçeve içinde bütçe açığının borçlanma ile finansmanının ortaya çıkaracağı sonuçlar aşağıdaki şekildeki şekilde ele alınabilir.

ŞEKİL-2

Şekilde görüldüğü gibi ekonomi, Y_1 milli gelir düzeyinde ve bütçe açığı -O- iken, kamu harcamalarının artması durumunda IS eğrisi IS_1 den IS_2 'ye kayacaktır. Bütçe dengesini bozan bu harcama artışının borçlanmayla finanse edilmesi halinde LM eğrisi ya hiç kaymayacak ya da açığın emisyonla finansmanı durumundakine göre sınırlı ölçüde sağa kayabilecektir. Burada basitlik amacıyla LM eğrisinin hiç kaymadığı kabul edildiğinde, faiz oranının R_2 'ye yükseldiği ve denge milli gelir düzeyinin (Y_2 yerine) Y_3 gibi bir düzeye ulaştığı söylenebilecektir. Oysa, bütçe açığının tümünün emisyonla başvurularak finansmanı halinde denge milli gelir düzeyi daha fazla artmaktadır (Y_2). Kısacası, açığın borçlanmayla finansmanı, faiz oranlarını yükseltmekte, özel yatırım harcamalarını azaltmakta, kamu harcamaları çarpanını tam olarak isletememekte sonuçta milli gelir artışı sınırlı kalmaktadır.

IS-LM eğrileri çerçevesindeki bu açıklamalardan sonra bütçe açığının değişik finansman biçimlerine ilişkin diğer görüşlere de deşinmeye yarar bulunmaktadır.

İlk defa 19. yüzyılda İngiliz İktisatçısı David Ricardo tarafından ortaya konulan görüşlere katkıda bulunarak düşüncelerini Neo-Ricardien olarak nitelendiren Chicago Üniversitesi profesörlerinden Robert Barro, tahvil ihracı yoluyla finanse edilen ve özel sektörü zenginleştiren bir bütçe

ihracı yoluyla finanse edilen ve özel sektörü zenginleştiren bir bütçe açığının değişik sonuçlar doğuracağını ileri sürmektedir. Şöyledi, hükümet harcamalarını finanse etmek için tahvil sattığı zaman kişiler borcun ödenmesini (borç servisini) güvence altında görmek isterler. Aslında kişiler, devlet tahvili satın almayı, mal varlıklarında bir artış olduğu şeklinde değil fakat bunu vergi baskısının artacağıının bir belirtisi olarak dikkate alırlar. Çünkü borçlar, gelecekte elde edilecek kesin bir finansman aracı olan vergilerle ödenecektir. Vergi baskısının artacağı endişesiyle kişiler, kamu harcamalarının artışı ölçüsünde tüketimlerini azaltıp tasarruflarını artırırlar. Böylece çarpan mekanizmasıyla tüketimin dolayısıyla talebin genişlemesi de söz konusu olmayacağındır.

Bütçe açığının para emisyonu ile finansmanı ise yine Barro'ya göre, enflasyonun yükselmesine neden olacak, para ankeslerinin değerini düşüreceklerdir. O halde kişiler, reel ankeslerinin değerini korumak için tüketimlerini önemli bir şekilde düşürüp tasarruflarını artırmaya karar vereceklerdir (*Les Conséquences des Différentes Formes de Financement du Déficit Budgétaire*, 1985: 19).

Klasikler, Barro'nun bu görüşüne; eğer tüketiciler bütçe açığının gelecek nesillerin vergilerinin ağırlaşmasına yol açacağını bilirlerse tasarruflarını artırmayacaklarını ve bütçe açığının kısa vadeli çarpan mekanizmasını harekete geçireceğini ileri sürerek itiraz etmektedirler. Bu itiraza Barro'nun cevabı da şöyledir: Eğer kişiler gelecek nesilleri düşünürlerse zaman ufukları genişleyecek, çocukların mevcut bütçe açığı nedeniyle gelecekte vergilerinin ağırlaşacağını düşünerek şimdiden çocukları için tasarruf etmeye başlayacaklar, tüketimlerini azaltacaklardır (*Les Conséquences des Différentes Formes de Financement du Déficit Budgétaire*, 1985: 20). Dolayısıyla t dönemi temsili bireyi, borçlanmanın $t+1$ döneminde zorunlu kılacağı vergi artışlarının kapitalize değerini algılayabilmekte ve bu aşırı yükün kendi çocuklarına yansımmasını tasarruf ve miras artışı yolu ile engellemektedir (Karakas, 1989: 4). Böylece bütçe açığının çarpan etkileri sınırlanacaktır.

Yale Üniversitesi'nden Prof. James Tobin bu tartışmalara iki yeni boyut kazandırır (*Les Conséquences des Différentes Formes de Financement du Déficit Budgétaire*, 1985: 20):

1- Bazı kişilerin çocukları yoktur veya ebeveynlerin tümü çocukların büyüğü ve gelire sahip oldukları zaman ödeyecekleri vergilerden endişe duymazlar. Eğer hükümet borçlanmayı tercih eder ve vergi baskısını hafifletirse kişiler gelecek nesiller aleyhine bugünden daha çok harcama yaparlar.

2- Kişiler sonsuz olarak yaşasalar yine harcamalarını sürekli ileriye doğru götürmeyi tercih ederler. Ekonomik büyümeye ile birlikte kişilerin hayat düzeyleri yükselir. Böyle olunca, bütçe açığının artması, tasarrufu teşvik etmez ve açığın genişletici etkisinden yararlanılabilir.

Göründüğü gibi burada yapılan teorik analizde bütçe açığının etkileri, açığın finansman biçimine bağlı bulunmaktadır. Bu bağlamda gelişmiş ülkeler de bütçe açıkları ve finansmanı sorununu ekonomik istikrarı sağlama amacıyla içinde çözmeye çalışmaktadır.

V.GELİŞMİŞ ÜLKELERDE BÜTÇE AÇIKLARINDAKİ GELİŞMELER

Bütçe açıkları konusu uzun süredir gelişmiş ülkelerin bir sorunu olmaya devam etmektedir. Bu sorunu İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemden itibaren ele aldığımızda şu tesbitler yapılabilmektedir:

İkinci Dünya Savaşı sonrasında gelişmiş ülkelerde gözlenen çok kuvvetli ekonomik büyümeyenin ilk uzun döneminde yıllara ve ülkelere göre değişen fakat nisbeten zayıf ve çok defa enflasyonist etkiye yol açmayacak şekilde bilhassa tatmin edici bir tasarruf oranı sayesinde kolayca kapatılan bütçe açıkları ortaya çıkmıştır. 1970'li yılın ortasından itibaren ise, bütçe açıklarındaki hızlı artışla birlikte kuvvetli bir enflasyon, düşük bir ekonomik büyümeye, artan işsizlik ve kamu borçlanmasıyla yükselişle karşılaşmıştır (Vessillier, 1985: 32).

Bütçe açıkları ile ilgili bu eğilim, 1980'li yılın başlarında da devam etmiş ancak bazı ülkelerde izlenen ekonomik ve mali politikalara bağlı olarak zaman içinde bütçe açığında nispi azalmalar olmuştur. Esasen, günümüz ekonomilerinde bütçe açıkları, tüm aksi görüşlere rağmen, olağan uygulama niteliğini kazanmış görünümündedir. Modern ekonomilerin işleyiş biçimi içinde, birtakım politik ve ekonomik yükümlülükleri yerine getirme durumunda olan hükümetlerin uygulamaları sonucunda, hızla artan kamu harcamaları neticesinde bütçe açığı ortaya çıkmaktadır (Önder, 1986: 2).

Aşağıdaki tabloda gelişmiş ülkelerdeki bütçe açıklarının durumu 1970'li yıllarda başlayarak son yıllara kadar verilmektedir.

TABLO-1
GENEL HÜKÜMET BÜTÇE DENGELERİ (GSMH'nın Yüzdesi Olarak)

ÜLKELER/YIL	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
A.B.D.	-1.7	-0.3	0.6	-0.3	-4.2	-2.1	-0.9	0.2	0.6	-1.2	-0.9	-3.8	-3.8	-2.8	-3.3	-3.4	-2.4	-2.0	-2.0
Japonya	1.4	0.4	0.5	0.4	-2.7	-3.7	-3.7	-5.5	-4.8	-4.5	-4.0	-4.1	-3.7	-2.1	-0.8	-0.9	0.6	2.1	2.7
Almanya	-0.1	-0.5	1.2	-1.3	-5.7	-3.4	-2.4	-2.5	-2.7	-3.1	-3.9	-3.5	-2.5	-1.9	-1.1	-1.3	-1.8	-2.1	0.2
Fransa	0.7	0.8	0.9	0.6	-2.2	-0.5	-0.8	-1.9	-1.1	-0.3	-1.9	-2.6	-3.2	-2.8	-2.9	-2.7	-2.0	-1.8	-1.4
İngiltere	1.5	-1.2	-2.6	-3.7	-4.5	-4.9	-3.1	-4.2	-3.2	-3.5	-2.8	-2.0	-3.4	-3.9	-2.7	-2.3	-1.3	1.0	1.1
İtalya	-7.1	-9.2	-8.5	-8.1	-11.7	-9.0	-8.0	-9.7	-9.5	-8.0	-11.7	-11.9	-10.7	-11.5	-13.6	-12.3	-11.7	-11.6	-11.3
Kanada	0.1	0.1	1.0	1.9	-2.4	-1.7	-2.4	-3.1	-1.8	-2.5	-1.1	-5.3	-7.1	-6.5	-6.8	-5.5	-4.4	-2.6	-3.4
Avustralya	2.4	2.2	-0.2	2.4	-0.6	-3.0	-0.7	-2.2	-1.5	-1.0	0.0	0.2	4.0	-3.1	-3.1	-2.7	-1.5	0.3	2.0
Avusturya	1.5	2.0	1.3	-2.5	-3.7	-2.4	-2.8	-2.4	-1.8	-1.5	-2.9	-4.0	-2.6	-2.5	-3.7	-4.3	-3.1	-2.8	-2.8
Belçika	-3.0	-4.0	-3.5	-2.6	-4.7	-5.4	-5.5	-6.0	-7.0	-9.0	-12.8	-11.7	-14.9	-9.7	-8.9	-9.0	-7.4	-7.1	-6.5
Danimarka	3.7	4.6	5.3	3.0	-1.3	-0.2	-0.4	-0.3	-1.9	-3.5	-6.8	-8.7	-7.2	-4.1	-2.1	3.4	2.6	0.3	-1.7
Yunanistan	-0.9	-0.3	-1.4	-2.2	-3.4	-2.6	-2.1	-1.7	-1.9	-4.4	-11.3	-7.5	-8.1	-9.9	-14.0	-12.7	-12.0	-14.5	-17.6
İlanda	-3.5	-3.2	-4.2	-7.0	-11.3	-7.5	-6.9	-8.8	-10.7	-11.6	-13.0	-14.2	-13.9	-12.3	-12.8	-12.8	-9.9	-3.3	-2.4
Hollanda	-0.5	-0.6	0.6	-0.4	-3.0	-2.9	-2.1	-3.1	-4.0	-4.1	-5.5	-7.4	-6.4	-5.7	-4.4	-5.0	-4.9	-4.3	-3.9
Norveç	4.3	4.5	5.7	4.7	3.8	3.1	1.6	0.6	1.8	5.7	5.1	4.7	4.2	7.5	10.4	5.8	4.8	3.1	0.9
İspanya	-0.6	0.3	1.1	0.2	0.0	-0.3	-0.6	-1.8	-1.7	-2.1	-3.3	-5.9	-4.8	-5.5	-7.0	-6.1	-3.6	-3.1	-2.2
İsviçre	5.2	4.4	4.1	2.0	2.8	4.5	1.7	-0.5	-3.0	-3.8	-5.3	-6.7	-5.0	-2.6	-3.8	-1.3	4.2	3.4	5.3
Türkiye	-3.1	-0.08	-0.71	-0.9	-1.0	-1.5	-5.4	-2.1	-4.0	-3.7	-1.8	-1.8	-3.3	-5.3	-2.9	-3.6	-4.5	-4.0	-3.8

Kaynak: Jean-Claude Chouraqui, "Déficit Budgétaire, Croissance Monétaire et Evolution Financière", Problèmes Economiques, 19 Décembre 1984, No: 1. 903, s. 4; 1983 Devlet İstatistik Enstitüsü Yıllığı: 1983, 1987, 1988, 1989 ve 1990 Maliye ve Gümrük Bakanlığı Yıllık Ekonomik Raporları.

Tablonun incelenmesinden bazı şu sonuçlara varılmaktadır:

İleri düzeyde sanayileşmiş yedi ülkede (A.B.D., Japonya, Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya ve Kanada) GSMH'nın yüzdesi olarak bütçe açığı 1975 yılına kadar ortalama 1.1 iken 1975 yılında 4.7'ye çıkmıştır. Bu artışta, gerek kamu cari harcamalarının kuvvetli yükselişi gerekse ekonomik faaliyetin yavaşlaması etkili olmuştur. 1975 yılından itibaren ise bütçe açığı önemini korumakla beraber nispi bir gerileme içine girmiştir (GSMH içindeki yüzdesi 1976'da 3.6; 1977'de 3.0; 1978'de 3.8; 1979'da 3.2; 1980'de 3.3; 1981'de 3.7). 1982 yılında tekrar tersine bir gelişme olmuş, 1983, 1984 ve 1985 yıllarında söz konusu ülkelerde bütçe açıklarının GSMH'ya oranı önceki dönemlere göre daha yüksek oranlarda artmaya devam etmiştir (1982'de % 4.7; 1983'de % 4.9; 1984'de % 4.5; 1985'de % 4.4). 1987 yılından başlayarak da bütçe açıklarında gerileme süreci bir defa daha ortaya çıkmış (GSMH'daki payı 1987'de % 3.2; 1988'de % 2.4; 1989'da % 2.0); Japonya, Almanya ve İngiltere'de bütçe fazlalıkları görülmüştür.

İleri düzeyde sanayileşmiş yedi ülke dışında tabloda yer alan diğer OECD ülkelerinde de bütçe açıkları 1971-1989 döneminde benzer gelişmelere sahne olmuştur. Bu ülkelerde bütçe açıkları 1975 yılından başlayarak önemini artırmış, 1982 ve 1983 yıllarında açıklar en yüksek düzeyine çıkmış, 1987 yılından itibaren de bütçe açıkları azalma eğilimine girmiştir. Hatta bazı ülkeler (İsveç, Avustralya, Norveç gibi) için bütçe fazlalıkları söz konusudur. Ele alınan dönemde bütçe açıkları OECD üyesi ülkemizde ise, özellikle 1980 sonrası dönemde GSMH'daki payını % 3'ün üzerine çıkararak önemli ölçüde artırmıştır. Oysa bu oran 1970'li yıllarda (1971, 1977 ve 1979 yılları dışında) daha düşük kalabilmiştir.

Diğer yandan tablodan, OECD ülkelerinde bütçe dengelerinin kollektif olarak bozulmuş olduğu ve artarak genelleştiği gözlenmektedir. A.B.D.deki bozulma ise nispeten diğer ülkelere nazaran daha önemlidir (1).

(1) Nitekim Federal Hükümetin 1980 yılına kadar olan kümülatif bütçe açığı 1 tril -yon dolar iken bu miktar yedi yıl içinde % 100'den fazla bir artışla 2.1 trilyon dolara yükselmiştir. Pek çok iktisatçı, uzun dönemde, dış ticaret açığının azaltılmasının bütçe açığı üzerinde olumlu etki yapacağını, daha düşük bir bütçe açığının yurtiçi talebi azaltarak ihracatı, serbest ticareti geliştireceğini dolayısıyla ithalat gereğini azaltacağını ileri sürmektedir. Federal bütçe açığı sorununun çözümünde bir sonuca ulaşılmadığı takdirde, tüm ülke ve dolayısıyla dünya ekonomisinin bir krize düşmesi kaçınılmaz görünmektedir. Bkz. Bülent Kobu, "Amerikan Federal Bütçe ve Dış Ticaret Açıkları ve Dünya Ekonomisi Üzerindeki Etkileri", Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, Mart 1988, Yıl: 25, Sayı: 3, s. 36; J.A.Cacy and Richard Roberts, "The U.S. Economy in 1989: An Uncertain Outlook", Economic Review (Federal Reserve Bank of Kansas City), December 1988, Volume 73, No. 10, s. 14.

Zira bu durum, sanayileşmiş ülkelerin tasarruflarının A.B.D. tarafından çekilmesine neden olmakta; bunun sonucunda, uzun vadeli reel faiz oranları sadece A.B.D.'de değil fakat Almanya ve İngiltere gibi bütçe açığının önemini azaldığı ülkelerde de artmaktadır (2).

Reel faiz oranlarındaki bu artışta, bütçe açıkları yanında petrol fiyatlarındaki yükselme, sanayileşmiş ülkeler tarafından izlenen ekonomik istikrar politikaları gibi dış faktörlerinde belirli bir rol oynadığı ileri sürülmektedir (Tanzi, 1986: 12-13).

Öte yandan, çeşitli ülkeler itibarıyle bütçe açıklarını karşılaştırmayı ve bazı sonuçlara ulaşmayı hedef alan araştırmalarda, söz konusu açıkların arızı (gelip geçici) ya da yapısal olup olmadığını belirlemek, ülkelerin bütçe açıklarını azaltmaya yönelik olarak aldıkları ekonomik ve mali tedbirleri (kamu teşebbüslerinin özelleştirilmesi, işletme haklarının devredilmesi, kamu görevlilerinin ücret artışlarının sınırlandırılması, vergi afları, olağanüstü vergilere başvurmak v.b.) gözönünde tutmak gerekmektedir.

Yukarıdaki açıklamalar bir bütün olarak değerlendirildiğinde, kamu bütçe harcamaları ile gelirleri arasındaki uyumsuzluktan kaynaklanan bütçe açıklarının, gelişmiş ülkelerde önemini koruyacağı söylenebilir. Bu ülkelerde devlete yüklenen yeni fonksiyonlar, kamu harcama artısına belirli bir ivme kazandırmakta fakat aynı artış eğilimi kamu gelirlerinde özellikle vergilerde görülememektedir. Gelirleri harcamalar düzeyine getirme zorunluluğu karşısında da hükümetler, borçlanma ve para emisyonu gibi diğer finansman araçlarına başvurmaktadırlar. Bu tür bir finansmanın ekonomik ve mali sonuçlarının olacağı açıklıktır.

VI. GELİŞMİŞ ÜLKELERDE BÜTÇE AÇIKLARININ FINANSMANI VE SONUÇLARI

Gelişmiş ülkelerde bütçe açıklarının finansmanında borçlanma ve para emisyonu yaygın olarak kullanılan başlıca araçlar olmakta, bu araçların kullanımı bilhassa parasal genişleme, faiz ve kambiyo oranları, ekonomik büyümeye ve enflasyon üzerinde çeşitli etkilere yol açabilmektedir.

(2) E.J. Bomhoff ve P. Veugelers tarafından yürütülmüş ve 1971 yılının ilk üç ayından 1982 yılının ikinci üç ayına kadarki dönemi içine alan ekonometrik araştırma sonuçlarını göre, A.B.D.'de bütçe açığının GSMH'daki artan payı faiz oranlarını anlamlı bir şekilde etkilemektedir. Buna karşılık, Almanya, Holanda, İsviçre, Danimarka, Avusturya ve Belçika'da uzun vadede bu oranların değişimi yabancı ülkelerde bilhassa A.B.D.'de uygulanan oranlara ve uluslararası ticaretteki gelişmelere bağlı bulunmuştur. Bkz. Elisabeth Vessillier, "Les Controverses Sur Les Effets des Déficits Budgétaires", Problèmes Economiques, No. 1.929, 12 Juin 1985, s.31

1970'li yılların başında OECD ülkelerinde açığa dayalı bütçe politikalarına mali sistemden yapılan borçlanmaya paralel olarak hızlı bir parasal genişleme eşlik ettiği halde, 1970'li yılların ortalarından itibaren bütçe açıklarında önemli artışlar görülmeye karşın parasal genişleme nispeten yavaş olmuştur. 1984-1989 döneminde ise ileri düzeyde sanayileşmiş yedi ülkede bütçe açıkları ortalama olarak GSMH'nın % 3.4'ünü oluştururken ve bu dönemin son üç yılında önemli ölçüde düşüş gösterirken dar anlamlı para arzı yine aynı dönemde ortalama % 7.4, geniş anlamlı para arzı ise % 7.9 genişleme göstermiştir (1989 ve 1990 Yıllık Ekonomik Rapor, Maliye ve Gümruk Bakanlığı yayını: 198-173). Dolayısıyla bu dönemde parasal genişleme bütçe açıklarına göre daha hızlıdır. Benzer bir değerlendirmeyi diğer gelişmiş ülkeler için de yapmak mümkündür.

Diğer yandan, gelişmiş ülkelerde bütçe açıklarının ve finansmanının günümüzde doğru önemini koruyarak devam ettirmesi, ekonomide parasal hedeflerin tutturulabilmesinde bazı güçlükler meydana getirmektedir. Bunun için bütçe açıklarının parasal hedeflerle uzlaştırılmasına çalışılmakta, bu yeterince sağlanamadığı takdirde de faiz oranları üzerinde bir baskı oluşmaktadır. Nitekim ileri düzeyde sanayileşmiş yedi ülkede öngörülen bütçe açıkları ile uzun vadeli faiz oranları arasında aynı yönlü bir ilişki gözlenmektedir (Chouraqui, 1984: 9). Gerçekten bu ülkelerde yine 1984-1989 döneminde bütçe açıkları düşme eğilimi göstermekte (1984 yılında ortalama % 4.5 iken 1989'da % 2'ye inmiştir), benzer bir gelişme kısa ve uzun vadeli faiz oranlarında da görülebilmektedir. Kısa vadeli faiz oranları ortalama olarak 1984'de % 9.8 iken 1989'da % 8.7'ye, uzun vadeli faiz oranlarında % 11.2'den % 8.1'e düşmüştür (1989 ve 1990 Yıllık Ekonomik Rapor, Maliye ve Gümruk Bakanlığı Yayını: 199-173). Bununla birlikte, bütçe açıklarının faiz oranları üzerindeki etkilerini kesin olarak değerlendirmek güçtür. Bu güçlük, özel mali tasarrufun davranışlarını belirleyen faktörlerin karmaşıklığından kaynaklanmaktadır (Chouraqui, 1984: 11).

Öte yandan, kamu sektörünün borçlanma ihtiyacının artışına parellel olarak faiz oranlarının yükselmesi karşısında otoriteler, döviz kurlarını yeniden düzenleyerek ülkeye sermaye girişini özendirilmektedirler. İngiltere'de 1980'li yılların başlarında görülen bu duruma benzer bir gelişme yine aynı dönemlerde A.B.D.'de ortaya çıkmıştır. Artan kamu borçları ve uygulanmaya çalışılan sıkı para politikası yüzünden A.B.D.'de faiz oranlarının artışı üzerinde bir baskı olmuş dolar değer kazanmaya başlamış, ülkeye sermaye girişi hızlanmıştır. Tersine, artan bütçe açıklarına para emisyonu ile birlikte hızlı bir parasal genişlemenin eşlik etmesi halinde döviz kurlarının düşmesi ve ülkeden sermaye çıkışının yönünde bir eğilim söz konusu olmaktadır.

Bu arada, özellikle 1975 yılından itibaren gelişmiş ülkelerde bütçe açıklarının finansmanı amacıyla merkezi kamu idaresinin sermaye piyasalarından borçlanması İngiltere dışındaki diğer gelişmiş ülkelerde önemli ve devamlı bir hale gelmiştir. Bu ise çok defa özel sektörü finansman güçlükleri içine sokmuştur (kamu borçlanmasının crowding-out etkisi). Örneğin A. Rivlin'e göre, A.B.D. 'de ulusal tasarrufların % 66'sı Federal Hükümetin harcama ve borçlarını finanse etmek için kullanılmakta; bu durum, Amerikan Sanayiinin tesislerini yenilemek için ihtiyaç duyduğu yerli kredi kaynaklarının daralmasına yol açmaktadır (Kobu, 1988: 36-37). Benzer şekilde İtalya, Avustralya ve Danimarka gibi ülkelerde de kamu idarelerinin borçlanma ihtiyacını dikkate değer bir şekilde azaltmanın mümkün olmaması, özel sektörün finansman imkânlarını sınırlamıştır. Kamu ve özel sektörün banka kredilerine kuvvetli bir şekilde bağımlı olduğu örneğin Almanya gibi ülkelerde ise iki sektör arasında mali kaynak teminde belirli bir rekabet gözlenmiştir.

Bütçe açıkları, devletin normal gelirlerine nazaran belirli bir harcama fazlalığını ifade ettiğine göre, harcamaların ekonomideki çarpan etkilerini kuvvetlendirebilmektedir. Bazı milli ekonometrik modellerden elde edilen kamu harcamalarına ilişkin çarpan değerleri, kamu harcamalarının artışına parasal bir genişleme eşlik ettiği zaman -Fransa dışında özellikle Japonya ve İngiltere gibi ülkelerde- daha yüksek düzeylere ulaşmaktadır. Aşağıdaki tabloda bu durum görülmektedir.

**TABLO-2
BAZI MİLLİ EKONOMETRİK MODELLERDEN ELDE EDİLEN KAMU HARCAMALARI ÇARPANLARI**

Ülkeler	Parasal Genişlemenin Eşlik Etmediği Durumda	Parasal Genişlemenin Eşlik Ettiği Durumda
A.B.D	1.9	2.1
Japonya	1.4	3.8
Fransa	1.9	1.9
İngiltere	0.9	1.4
Kanada	1.5	1.7

Kaynak: Jean-Claude Chouraqui, "Déficit Budgétaire, Croissance Monétaire et Evolution Financière", Problèmes Economiques, No. 1. 903, 19 Décembre 1984, s. 10.

Bütçe açıkları yoluyla kamu harcamaları genişlemekte, açığın mali sistemden (bankalar v.b.) finanse edilmesi ekonomideki para hacmini artırmakta bu da sonuç olarak kamu harcamaları çarpanının daha da büyümeye neden olmaktadır. Kamu harcamaları çarpanının büyümesi, ekonomide genişletici etkiler yaparak ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkileyebilir. Burada, tablodaki rakamların ihtiyatla değerlendirilmesinin doğru olacağını belirtmek gerekir. Zira, ekonominin içinde bulunduğu durum, enflasyon oranı, kamu idarelerinin finansman ihtiyacı, para ve kredi piyasalarının durumu zaman içinde söz konusu rakamları değiştirebilir.

Gelişmiş ülkelerde İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana gerçekleştirilmiş regresyon analizlerinde ise, enflasyonla devlet bütçesinin hacmi ve büyümesi arasında pozitif bir ilişki bulunamamıştır. Ülkelere göre enflasyon oranlarının farklılığı, en azından şimdije kadar, üretim kapasitesinin kullanımı, istihdam, para politikası, döviz kurları, sendikaların tutumları gibi faktörlere bağlı olmuştur (Lindbeck, 1983: 18). Fakat bütçenin büyümesi beraberinde bütçe açıklarını ve açıkların finansman şekline göre enflasyonist baskuları getirebilmektedir. Son yıllarda çok sayıda gelişmiş ülke hükümeti enflasyon oranlarını düşürmeyi başarmış ama kamu borçları önemini korumuştur. Bu borçların nedeni olan kamu açıkları, aynı zamanda özel yatırımlar üzerinde varlığını hissettiren crowding-out etkileri yüzünden, uzun süreli ekonomik canlanma için önemli bir engeli oluşturabilmistiir.

Göründüğü gibi, bütçe açıkları ve bu açıkların finansmanı ekonomide çeşitli sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Bu sonuçlar, ekonominin içinde bulunduğu koşullara, bütçe açıklarının büyüklüğüne, finansman şekline ve diğer ekonomilerden etkilenme derecesine bağlı olarak değişebilmektedir.

VII. SONUÇ

Bütçe açıkları, finansmanı ve sonuçları konusunda gelişmiş ülkelerle ilgili bazı değerlendirmeleri de kapsayan bu incelememizde; bütçe açıklarının çeşitli nedenlere bağlı olarak bir ekonomide ortaya çıkabileceği ve bu durumun kronik bir hale dönüşebileceği görülmektedir. Nitekim gelişmiş ülkelerde genel olarak 1970'li yıllardan itibaren bütçe açıkları sorun olmaya devam etmektedir.

Oysa klasik maliyecilere göre, bütçenin uygulama döneminde de denk olması, bütçe harcamalarının gelirlerine uygun bir biçimde gelişmesi esastır. Böyle bir denklik anlayışı, dünün târafsız ve nispeten küçük devleti için geçerli olabilir ama günümüzün müdafaleci ve ekonomik faaliyetlerde öncü rol oynayan devleti için yetersiz kalmaktadır. Gerek devletin yüklediği hız-

metlerin çeşitliliği ve büyülüğu, bu hizmetlerin finansmanında kullanılan kaynakların geliştirilmesi zorunluluğu gerekse devletin ekonomiyi yönendirici özelliği, bütçede denklik ilkesinin daha geniş yorumlanması gerektirmiştir. Sonuçta bütçe dengesi, genel ekonomik denge içinde ve ekonomik dengenin öncelik kazandığı bir anlayışla modern maliyeciler tarafından ele alınmaktadır. Günümüzde gelişmiş ülkelerin önceliği bütçe açıkları yerine ekonomik istikrarı sağlamaya yönelik politikalara vermeleri ve bütçe açıklarının finansmanını buna göre düzenlemeleri bu tür bir anlayışın sonucudur. Son yıllarda bazı gelişmiş ülkelerde (Japonya, Almanya, İngiltere, Avustralya, Norveç, İsveç gibi) ekonomik istikrarın sağlanmasına yönelik politikaların başarıya ulaşmasıyla birlikte bütçe açıklarının önemini kaybetmeye başlaması, hatta bütçe fazlalıklarının ortaya çıkmış olması, modern maliyecilerin görüşüne haklılık kazandırmaktadır.

DEFICITS BUDGÉTAIRES, SES FINANCEMENTS ET RESULTATS

(Une Appréciation Pour Les Pays Développés)

Les déficits budgétaires et ses financements sont l'un des sujets importants des finances publiques. Même si les financiers classiques donnent une priorité à l'équilibre budgétaire; les financiers modernes donnent la priorité à l'équilibre dans l'économie. A cet égard, pendant les dernières années, la situation dans laquelle se trouvent les pays développés soutient le point de vue des financiers modernes. Dans ces pays, l'importance des déficits budgétaires diminue à partir de la réalisation de la stabilité économique.

Dans cet article, j'ai essayé d'étudier le sujet des déficits budgétaires, ses financements et résultats des points de vue différents avec quelques appréciations pour les pays développés.

KAYNAKÇA

BASLE, Maurice (1985); Le Budget de L'Etat, Editions La Découverte, Paris.

CACY, J.A. and ROBERTS Richard (1988); "The U.S.Economy in 1989: An Uncertain Outlook", Economic Review (Federal Reserve Bank of Kansas City), December 1988, Volume 73, No.10

CATHELINEAU, Jean (1975); Finances Publiques (Politique Budgétaire et Droit Financier), Librairie Générale de Droit et de Jurisprudence, Paris.

CHOURAQUI, Jean-Claude (1984); "Déficit Budgétaire, Croissance Monétaire et Eviction Financière "Problèmes Economiques, No. 1.903, 19 Décembre 1984

COŞKUN Gülay (1986); **Devlet Bütçesi (Türk Bütçe Sistemi)**, Turhan Kitabevi, Ankara.

KARAKAŞ, Eser (1989); "Ricardocu Denklik Teoremi Üzerine", Türkiye V. Maliye Eğitimi Sempozyumuna sunulan tebliğ, 22-24 Mayıs 1989, Didim.

KOBU, Bülent (1989); "Amerikan Federal Bütçe ve Dış Ticaret Açıkları ve Dünya Ekonomisi Üzerindeki Etkileri", **Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi**, Mart 1988, Yıl: 25, Sayı: 3.

LINDBECK, Assar (1983); "Expansion Budgétaire et Inflation", **Problèmes Economiques**, No.1.836, 18 Août 1983.

ÖNDER, İzzettin (1986); "Bütçe Açığının Nedeni Azalan Vergi Gelirleri", **Ekonomik Bülten Gazetesi**, 22 Eylül 1986.

PREMCHAND, A. (1984); **Government Budgeting and Expenditure Controls (Theory and Practice)**, Second Printing, International Monetary Fund, Washington D.C.

SÖNMEZ, Nezihe (1977); **Bütçe ve Bütçe Politikası**, 2. Baskı, E.Ü.I.T.B.F. Yayın No: 64/58, İzmir.

TANZI, Vito (1986); "Le Déficit Budgétaire: Problèmes Conceptuels et Situation Dans Les Grands Pays Industrialisés", **Problèmes Economiques**, No.1.959, 29 Janvier 1986.

VESSILLIER, Elisabeth (1985); "Les Controverses Sur Les Effets des Déficits Budgétaires", **Problèmes Economiques**, No.1.929, 12 Juin 1985.

-----Les Conséquences des Différentes Formes de Financement du Déficit Budgétaire, **Problèmes Economiques**, No. 1. 919, 11 Avril 1985.

1983, 1987, 1988, 1989 ve 1990 Yılları Maliye ve Gümrük Bakanlığı Yıllık Ekonomik Raporları.

1983 D.I.E. Yıllığı.